

KOSSUTH LAJOS ÉS ÚJVIDÉK

ÓZER ÁGNES

Vannak a magyar történelemnek kiemelkedő alakjai, de talán egyikről sem sarkítottak a vélemények olyan nagy mértékben, mint Kossuth Lajosról, függetlenül attól, hogy magyar vagy más nemzethez tartozó kortársakról, politikusokról vagy történészekről van-e szó, és ez tapasztalható akkor is, amikor Kossuthról a történészek mint a nemzet nagyjáról, a politikusról és államférfiről értekeznek. Ennek okát természetesen azokban a történelmi eseményekben is keresnünk kell, amelyeknek Kossuth Lajos részese és aktív szereplője volt. Ezek közül is az 1848/49-es forradalom és szabadságharc annak fatális befejezése külön is kiemelkedik.

Ezért nem kell csodálkoznunk, hogy amikor Kossuth Lajos életművének újvidéki vonatkozásai után kutatva a ritkán előforduló adatok, a polarizált vélemények felfokozottságát találjuk. Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc délvidéki eseményeinek, a magyar–szerb viszonynak az árnyékában tudunk csak Kossuth Lajos születésének 200. évfordulóján ezekről a lokálisnak mondható viszonyokról beszélni, természetesen nem annyira élete, hanem inkább halála kapcsán.

Az Újvidéki Városi Levéltárban az első Kossuthtal kapcsolatos irat 1875-ből származik. Nem is annyira személyesen róla, inkább híveinek turini száműzetése alatti tevékenységéről, az ekkor már az államgépezet részévé vált magyar politikusokról és helybeli tisztviselőkről tanúskodik inkább. Tisza Kálmán belügyminiszter leveléről van szó, amelyet 1875. május 25-én intézett Flatt Endréhez, Újvidék város főispánjához annak a röpiratnak ügyében, amelyet értesülése szerint Újvidéken vagy Pancsován nyomtattak ki a *Hívjuk haza a legnagyobb hazafit, Kossuthot* címmel, Odescalchi Ince aláírásával. A levélből kiderül, hogy az ügy „kipuhatólásával” már megbízták az újvidéki és

1848 október
 évi.
 1848. október 10-án

Mellőseinges ir.

Tiszta Kálman úr 100. szám alatt kélt jelerésztire vonatkozó
 ra éntesítém illetéktelenségem. s. m. az a laka állu
 calokt incc nove alatt kiazod. Ugyjól kaza
 a legnagyobb hazafit Pannusoktól című irás,
 más nyomatásának nekem újm fozgo aton
 gyami hogy az nem Pannusoktól hanem az
 után nyoma sávo. Pannusok egy Újri,
 Pákon adatkolok. megvalósítás esetén az
 1848. évi 13. sz. az. 415. sz. irásokról megkötött községi
 ammal bi pénzhatóságok az illető páncsovai
 is újvidéki királyi ügyosztóval utasítva
 lőtek. Itt inggizség állat. az. hoz evkéslen.
 Itt nyomta mellette székelyek kiállítására eld,
 jiből feltörvön illetéktelenségem. hogy a 2. ill. az
 köztig azokat községekben a királyi ügyosztó
 la magatartása utasítami székelyek közt. hogy
 mind feltörvön illetéktelenségem. hogy a székely
 hatóság újani községekben megvalósítása céljá
 ból az illető székely községekben az 1848. 13. sz.

Flatt Endre úr

Újvidék székely királyi ügyosztója a Mellőseinges ir.

455. számján székelyi utasításra.

Ugyjól illetéktelenségem nyomatás
 sávo.

Pákon 1848. évi május 25. évi.

T. K. Kossuth

Tisza Kálmán belügyminiszter levele Flatt Endréhez

pancsovai királyi ügyészségeket, de a sikeres nyomozás érdekében a közigazgatási közegek támogatását is szükségesnek tartották. Tisza Kálmán azonban úgy látszik, nem annyira a röpirattól, mint annak terjesztésétől félt, mert így folytatta: „Egyszersmind felhívom Méltóságodat, hogy a röpirat házalás útján terjesztésének meggátálása céljából az illető rendőri közegeket az 1848. 18. ti. cz. 1/5 paragrafusára alapján szigorúan utasítsa.” A leirat Tisza Kálmán aláírásával érkezett. Újvidék és Pancsova pedig csak azért keveredtek gyanúba, mert „a czég utánnomásával az nem Budapesten”, hanem csak ebben a két délvidéki városban történhetett.¹

Kossuth neve Újvidéken halálhíre kapcsán került ismét a figyelem középpontjába 1894 márciusában. A Monarchia és Magyarország legnagyobb szerb városában ismét a nemzeti megosztottság volt a közhangulat jellemzője. Felteődtek a régi sebek. A szerb lakosság keserűen és néha kárörömmel kommentálta a Torinóból és Pestről érkező híreket, hiszen a szerbek Kossuthot hibáztatták a két nemzet közötti viszony megromlásáért és nem utolsósorban Újvidék 1849-es ágyúzásáért. Természetesen gyakran emlegették azokat az áprilisi napokat is, amikor az újvidéki szerbség küldöttei Pozsonyban próbáltak a magyar forradalom vezérkarával egyezsége jutni, Kossuthnál személyesen is a 16 pontba foglalt nemzeti követeléseiknek érvényt szerezni. Aleksandar Kostić újvidéki ügyvéd, városi tanácsnok, aki sárospataki diákoskodása alatt ismerte meg Kossuthot, azt állította, hogy pozsonyi tartózkodásuk idején személyesen is találkozott Kossuthal, az odalépett hozzá, kezelték, és ez alkalommal Kossuth arra kérte Kostićot, hogy a szerbek álljanak el követeléseiktől, ha másképp nem, akkor legalább ideiglenesen. Amikor Kostić ezt visszautasította, Kossuth határozottan azt felelte: „Akkor majd a kard dönt.”² Ezért amikor a Kossuth haláláról szóló hírek Újvidékre is eljutottak, a Szerb Népi Szabadelvű Párt lapja, a *Branik*, de nem maradt el mögötte a radikálisabb *Zastava* sem, vezércikkekben foglalkozott Kossuthal és életével, természetesen a régi sérelmeiket nem feledve.

A *Branik* valamivel visszafogottabban így írt: „Véget ért az élete a magyar nemzet nagy egyéniségének. Kossuth többé nincs az élők sorában. Az a legendás személyiség, akire a magyarok a legnagyobb tisztelettel tekintettek, aki már régen történelemmé vált, fizikailag is már a múlté. Szomorú lehet most a magyar nemzet, hogy nem él többé, hiszen hón imádtá Kossuthot. Többé nem olvashatja leveleit, amelyeket aggkorában is a messzi Turinból a nemzetéhez intézett.”³

A kedélyek azonban csak azután borzolódtak fel igazán, amikor Herger Ágoston és Pressburger Gábor, a város törvényhatósági bizottságának tagjai Újvidék város törvényhatósági bizottságához azzal az indítvánnyal fordultak, hogy „Kossuth Lajos nagy hazánkfia elhunytá alkalmából az egész nemzet

1
mely 1894. évi törvény
kel. 3. és kiegészítő törvény
általán.

[Handwritten signature]

úr. tanácsos polgármester.

ÚJVIDÉK SZ. P. M. KÖZS. TANÁCSVÁZ

CPKE 2. 01. FEB 10.
0017 szám. drb.
kg. ad 0099/4.

Ságnyagos Kossuth
Ferenchez Úrnak

(Bürokrata)

Ujvidék, máj. hó. város törvény-
hatósági bizottsága 1894. évi
törvény kel. 3. és kiegészítő törvény-
általán elhatározta, hogy Kossuth
Lajos nagypapának fivérkérdés
feléti fiv. adóval, egy rakomány-
vétel megvásárlás, által egy darab
szőlőföldet vásárolt a községtől.
és a Kossuth Lajos emlékére
szelvények után költészetet
300 ft. tal. kifizet. járul.

Mivel, a fentebb Ságnyagos úrnak,
becsre tudtam értesíteni, a fentebb,
általán, feljebb, hogy fiv. adóval
Ujvidék, máj. hó. város községi
bizottsága, nagy fiv. adóval
mely vásárolt, és az egész, ma
csak az egész, törvény feléti
győzelem, és fiv. adóval.

Ujvidék, máj. hó. város
törvény hatósági bizottsága.

[Handwritten signature]
Tökentelés
városi Tanácsosok.

(Helyben)

Újvidék törvényhatósági bizottságának levele Kossuth Ferenchez

gyászba borult, és valamennyi törvényhatóság kivétel nélkül, így Versecz, Nagybecskerek, Pancsova, Zombor is sietett a gyásznak és részvétnek kifejezést adni”, ezért a közgyűlés mondja ki, hogy Kossuth Lajos emlékét jegyzőkönyvileg megőrökíti, a gyászoló családhoz intézzen részvétnyilvánítást, a város pedig járuljon hozzá 300 forinttal a Kossuth-szobor felemeléséhez.⁴

A városi tanács értekezletét március 24-ére hívták össze, ha röviden is, de annál élesebben reagáltak a szerb újságok, sértegetve nevezték Kossuthot elmagyarosodott szlováknak, emlegették az indítványozó Herger németiségét és Pressburger zsidó származását. A *Branik* úgy értesült, hogy a többi városban a szerb képviselők nem vettek részt a városi tanácsok munkájában. Ezt várták Újvidéken is. A városi tanács szerb képviselői azonban az értekezletet megelőző napon, párthovatartozásra való tekintet nélkül összegyűltek és elhatározták, hogy mindannyian elmennek a tanács értekezletére, és az indítvány ellen szavaznak. A szerbség nevében Mihajlo Polit Desančićot kérték fel, hogy a szerb álláspontokhoz magyarázatot fűzzön. Ugyanakkor arról is döntöttek, hogy a név szerinti szavazás mellett fognak állást foglalni.⁵ Az értekezleten előbb az indítványt, majd a magisztrátus határozatjavaslatát olvasták fel, miszerint: „Újvidék szab. kir. város közönsége tekintettel azon hervadhatatlan érdemekre, miket *Kossuth Lajos* nagy hazánkfia Magyarország első független felelős minisztériumának volt egyik tagja a nemesi kiváltságok eltörlése, a rendiség megszüntetése, a jobbágyság felszabadítása, a magyar parlamentarizmus független és felelős magyar minisztérium a közteherviselés, a sajtószabadság, a jogegyenlőség létesítése körül mint ezen nagy alkotások előharcosa szerzett, *Kossuth Lajos* nagy hazánkfia elhunyt feletti fájdalját jegyzőkönyvileg kifejezi, elhalt gyászoló családjához részvétáviratot intéz, és a *Kossuth Lajos* emlékére emelendő szobor költségeihez 300 fttal hozzájárul, a mi a f. Évi költségelőirányzatban az előre nem látható kiadások czímén megszavazott összegből fedeztetik.

A részvétírat szerkesztésével és elküldésével a városi tanács bízatik meg. Miről a városi tanács kivonatilag értesítettik.”

A kivonatot dr. Demetrovits Vladimir közjegyző hitelesítette.⁶

Az értekezleten Mihajlo Polit Desančićnak be kellett vallania, hogy a városi ajánlat korrektebb mint az indítvány, hiszen Kossuthnak ezen érdemeit letagadni nem lehet. Majd így folytatta: „Kossuth nem a közönséges államférfi jelensége. Ő történelmi jelenség. Ilyen emberek nem születnek mindennap, a világtörténelem csak évszázadokként produkál ilyet. Ezért én nem csodálkozom, hogy a magyar nemzet ennek a nagy államférfinak emléke előtt mély részvéttel adózik. De uraim, a nagy államférfiaknak nagy tévedéseik is vannak . . . Kossuth nagy tévedése abból állt, hogy nem volt tekintettel a lakosság összetételére, hanem egy nemzet államát akarta megteremteni, amelyből az

1848/49 szerencsétlenségei következtek. Ezért kellemetlenül lepődtem meg, amikor ez a tanács ezt az indítványt napirendre tűzte.” Majd beszéde végén azt ajánlotta, hogy az indítványt a beteresztők vonják vissza, vagy az első pontot vegyék le napirendről. Mivel ezt a javaslatot nem fogadták el, szavazásra került a sor, amely szerint 45-en a javaslatra, míg 25-en a javaslat ellen voksoltak. A *Branik* és a *Zastava* is dühét azokon az állami hivatalban lévő szerbekben töltötte ki, akik a javaslat mellett foglaltak állást, de a távollmaradókat is névszerint felsorolták. Fajt Boldizsárt, akit a németek képviselőjeként tüntettek fel, külön megdicsérték, mert a javaslat ellen szavazott.

A *Branik* véleménye szerint a tizenégy napig tartó sírás-jajgatással túlzásba vitték a dolgot a magyarok, mert még a kellemes dolgok is két hét után unalmassá válnak, és a hosszan tartó gyász már Bécsben elégedetlenséget okozott. „De legalább a mi városi tanácsunk gondoskodott arról, hogy császárunk homlokát a Kossuth gyászgyűlés alatt ne ráncolja, mert ófelsége nagy arcképét ez alkalomból egy lepellel letakarták” – ironizált az újság.

A szerbek elégedetlensége azonban az újvidéki magyarokat és németeket nem riasztotta vissza arról, hogy a Céliövögyelet termeiben gyászünnepeket szervezzenek, és azon nagy számban megjelenjenek. A megemlékezést magyar és német nyelvű plakátokon hirdették meg, és a szerbek rendjén valónak találták a szerb nyelvű plakátok hiányát. Hisz szerintük erre a gyászünnepre egy szerb sem ment volna el.

A szerb nyelvű újságok figyelmét az sem kerülte el, hogy a magyar nemzet gyászának napjaiban az újvidéki rendőrség épülete fel volt gyászlobogózza. A *Branik*nak pedig arról is tudomása volt, hogy a Kossuth Lajos halálhíre okozta újabb magyar–szerb ellentét fellángolásának eredményeként a városban két párbajra is sor került.

Kossuth budapesti temetésének lezajlása után a *Branik* szombati, március 26-i (április 7-i) számában szinte megkönnyebbülve állapította meg: „A Kossuth gyászünnepek befejeződtek, úgy látszik, hogy Magyarország visszatér a régi normális rendszerébe.”

Annak ellenére, hogy Kossuth Lajos neve nem minden újvidékiben váltott ki egyforma érzelmeket, a tizenkilencedik század végén és a huszadik század elején az egykori Uri utcát, majd Főutcát ábrázoló régi képeslapokon az utca Kossuth Lajos néven szerepel. Hogy erre a névváltoztatásra pontosan mikor került sor, nincsenek pontos adataink, csak feltételezzük, hogy 1902-ben, legalábbis azokból a tervrajzokból ítélve, amelyek ebben az utcában ez idő tájt épült házakat ábrázolták.

Azonban napjainkban, 2002 szeptemberében, születésének bicentenáriuma sem mondhatjuk el, hogy az újvidéki szerbeknek lényegesen megváltozott volna a véleményük Kossuth Lajosról. Az *Újvidéki Enciklopédia* 12. kötetébe

számos magyar munkatárs mellett a Kossuth Lajosról szóló címszót Milorad Botić ügyvéd és publicista írta meg, amelyet így kezdett: „Kossuth Lajos ügyvéd, politikus, a magyar forradalom és szabadságharc vezére, visszautasította az újvidéki küldöttség követeléseit, ő a hibás, amiért Újvidéket ágyúzták . . .”, majd a további alcímekben elmaradott nézetek képviselőjének nevezi, „mert nem fogadta el a szerbek követeléseit, mondván, a kard fogja megoldani a kérdést . . .”⁷

Lényegesen tárgyilagosabb azonban a Nebojša Stojanović nevével jelzett *A történelemlétkönyvekben szereplő személyek lexikona* című könyv Kossuth címszava, azonkívül, hogy Kossuth szerbellenességét miniszteri posztjával kötötte össze, mondván: „ettől kezdve tűnt ki a magyaroknak a szerbek elleni harcának főszervezőjeként a Vajdaságban, tagadva (a szerbek) önálló nemzeti létét és visszautasítva a magyarországi szerb autonómia minden lehetőségét”, egyetlen negatív értékelést sem tartalmaz a magyar történelem kiemelkedő egyéniségéről.⁸

JEGYZETEK

¹ IANS F. 1. 25. 5. 1875.

² *Enciklopedija Novog Sada 12*, Kos-Ler, Novi Sad, 1999

³ *Branik*, br. 29, Novi Sad, 10. (22) mart 1894.

⁴ IANS, Fasc. 1. Kig. 6099/894

⁵ *Branik*, br. 36. Novi Sad, 26. (7. aprila) marta 1894.

⁶ IANS, Fasc. 1. kig. 6617/894

⁷ *Enciklopedija Novog Sada 12*, Kos-Ler, Novi Sad, 1999

⁸ Nebojša Jovanović: *Leksikon ličnosti u udžbenicima istorije*, Novi Sad, 2001